

ОСВІТНІЙ ПРОЦЕС У ЗАКЛАДАХ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ: ТЕОРІЯ, ПРАКТИКА, ІННОВАЦІЇ

<https://doi.org/10.37472/v.naes.2023.5207>

СИСОЄВА Світлана Олександрівна

доктор педагогічних наук, професор, дійсний член (академік) НАПН України, академік-секретар Відділення філософії освіти, загальної та дошкільної педагогіки Національної академії педагогічних наук України, м. Київ, Україна

РЕЙПОЛЬСЬКА Ольга Дмитрівна

доктор педагогічних наук, професор, завідувач лабораторії дошкільної освіти і виховання, керівник Центру раннього розвитку дитини і дошкільної освіти Інституту проблем виховання НАПН України, м. Київ, Україна

Анотація. У статті висвітлено результати роботи Всеукраїнської науково-практичної конференції «Освітній процес в закладах дошкільної освіти в умовах воєнного стану: теорія, практика, інновації», яку проведено відповідно до плану роботи Національної академії педагогічних наук України в рамках Ukrainian Preschool Week 15 вересня 2023 р. та присвячено Дню працівників дошкільної освіти.

Метою конференції було обговорення стратегічних питань організації освітнього процесу в закладах дошкільної освіти в умовах воєнного стану. Основні напрями роботи: діти раннього віку — піклування та освітній розвиток; підтримка сім'ї у забезпеченні освітнього розвитку дитини в умовах воєнного стану; професійна підготовка та підвищення кваліфікації фахівців дошкільної галузі; упровадження сучасних педагогічних технологій в умовах кризових станів; цифровізація як ресурсне забезпечення якості дошкільної освіти.

Співорганізаторами конференції виступили: Волинський національний університет імені Лесі Українки, факультет педагогічної освіти Київського університету імені Бориса Грінченка, Український державний університет імені Михайла Драгоманова. Серед учасників заходу були провідні вчені, викладачі закладів вищої освіти, представники дошкільної освіти.

Ключові слова: дошкільна освіта; піклування та освітній розвиток; заклади дошкільної освіти; умови воєнного стану; підтримка сім'ї; освітній розвиток дитини; професійна підготовка; сучасні педагогічні технології; кризові стани; сучасне освітнє середовище; система ціннісних орієнтацій дитини; цифровізація дошкільної освіти.

15 вересня 2023 р. відповідно до плану роботи [Національної академії педагогічних наук України](#), в рамках проведення *Ukrainian Preschool Week* було організовано роботу [Всеукраїнської науково-практичної конференції «Освітній процес в закладах дошкільної освіти в умовах воєнного стану: теорія, практика, інновації»](#), присвяченої Дню працівників дошкільної освіти.

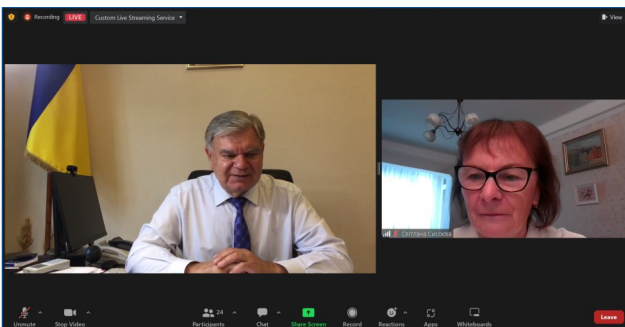
На конференції розглянуто актуальні проблеми сучасної дошкільної освіти:

- діти раннього віку: піклування та освітній розвиток;
- підтримка сім'ї у забезпеченні освітнього розвитку дитини в умовах воєнного стану;
- професійна підготовка та підвищення кваліфікації фахівців дошкільної галузі;
- упровадження сучасних педагогічних технологій в умовах кризових станів;
- цифровізація як ресурсне забезпечення якості дошкільної освіти.

У заході взяли участь провідні вчені, викладачі закладів вищої освіти, представники дошкільної освіти з 10 областей України (Вінницької, Волинської, Житомирської, Івано-Франківської, Київської, Одеської, Полтавської, Рівненської, Хмельницької та Черкаської).

Модератором заходу була академік-секретар Відділення філософії освіти, дошкільної та загальної педагогіки НАПН України, доктор педагогічних наук, професор, дійсний член (академік) НАПН України [С.О. Сисоєва](#).

У вітальному слові президента НАПН України, доктора філософських наук, професора, дійсного члена (академіка) НАН України і НАПН України [В.Г. Кременя](#) наголошено на актуальності і значущості для суспільства проблеми, запропонованої для обговорення, а також висловлено подяку В.А. Воронову, голові підкомітету з питань раннього розвитку та дошкільної освіти Комітету Верховної Ради України з питань освіти, науки та інновацій, за розуміння важливості та підтримку ініціатив НАПН України у модернізації системи дошкільної освіти держави.

У виступі президента НАПН України було представлено методологічні настанови. Зокрема, В.Г. Кремень звернув увагу на те, що осучаснення системи дошкільної освіти потребує серйозних кроків та активізації зусиль з боку суспільства і держави. Ранній вік посідає особливе місце в загальному перебігу психофізичного й особистісного розвитку дитини та є найсприятливішим до педагогічних впливів, а перші три роки життя є вирішальними в найбільш інтенсивному розвитку всього організму дитини, що в подальшому є визначальним для розвитку людини на всіх етапах її життя.

Сучасні наукові уявлення про унікальність раннього розвитку дитини, залежність її розвитку від соціальних умов і навколишнього середовища зумовлюють необхідність уважного та дбайливого розв'язання проблем раннього дитинства, які б відповідали сучасним вимогам.

В.Г. Кремень наголосив, що суттєвою прогалиною сучасної дошкільної освіти України є недостатня увага до системи суспільних впливів на ранній розвиток дитини від народження до трьох років. Шляхи вдосконалення системи дошкільної освіти потребують державної підтримки раннього розвитку людини, формування культури відповідального батьківства та підготовки педагогічних працівників нової генерації. Зазначено, що стан вітчизняної дошкільної освіти характеризується необхідністю системних перетворень, пов'язаних із новими вимогами до освіти дітей раннього та дошкільного віку, діяльності закладу дошкільної освіти, усіх учасників освітнього процесу — суспільства, вихователів закладів дошкільної освіти, дітей та їхніх батьків.

У своєму вітальному слові академік з приємністю повідомив, що Міністерство освіти і науки України розуміє важливість цих проблем, і підтвердженням цьому є поява профільної заступниці Міністра освіти і науки України [Є.І. Смірновій](#). Подякував ученим [Центру раннього розвитку дитини та дошкільної освіти Інституту проблем виховання НАПН України](#), академіку-секретарю Відділення філософії освіти, дошкільної та загальної педагогіки НАПН України С.О. Сисоєвій.

Висловив переконання в тому, що учасники науково-практичної конференції під час виступів і обговорень, проаналізувавши нагальні проблеми та виклики, які постали перед системою дошкільної освіти в умовах воєнного стану, запропонують шляхи їх подолання. Зауважив, що важливим є доопрацювання державного стандарту дошкіль-

ної освіти, який би охоплював розвиток дитини від народження до моменту входження дитини у шкільний колектив.

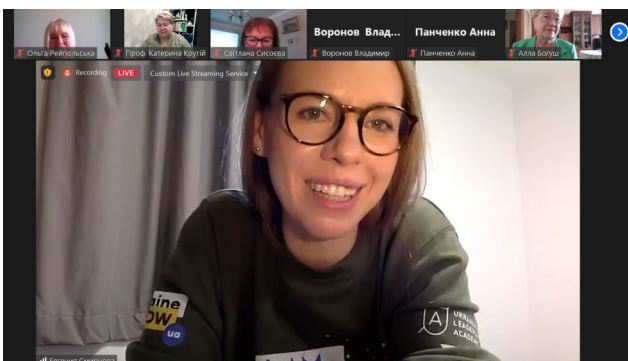
З вітальним словом до присутніх звернувся голова підкомітету з питань раннього розвитку та дошкільної освіти Комітету Верховної Ради України з питань освіти, науки та інновацій **В.А. Воронов**, який зазначив, що приємно чути В.Г. Кременя з вітальним словом. Цілком схвально оцінив співпрацю з Національною академією педагогічних наук України та її підтримку. Акцентував, що вчені НАПН України беруть активну участь у складі робочої групи щодо доопрацювання **законопроєкту № 8030** (закон України «Про дошкільну освіту»), який було прийнято у першому читанні, та запевнив, що найближчим часом колеги з Верховної Ради України підтримають цей законопроєкт у другому читанні.

Виголосив слова щирої вдячності **Є.І. Смірновій** за активну співпрацю з підкомітетом з питань раннього розвитку та дошкільної освіти Комітету Верховної Ради України з питань освіти, науки та інновацій.

Подякував науковим працівникам Центру раннього розвитку дитини та дошкільної освіти і висловив сподівання, що найближчим часом його буде реорганізовано в Інститут, а з часом – і в університет.

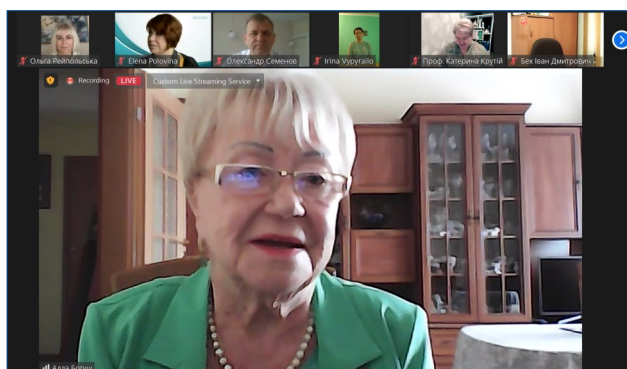
З вітальним словом до присутніх звернулася **Є.І. Смірнова** — заступник Міністра освіти і науки України, яка зазначила, що законопроєкт № 8030 (автор В.А. Воронов) об'єднав нас усіх. Висловила

сподівання, що всі учасники докладуть максимально зусиль щоб він став інноваційним, та буде запроваджено різні форми здобуття дошкільної освіти. Насправді дошкільна освіта та ранній розвиток є як ніколи на часі. Це про дитину насамперед, про суспільство, про державу й економіку загалом. Те, що відбувається в ранньому розвитку й дошкільній освіті, що потім неможливо змінити іншим ланкам — це закладання цінностей (добročесності, поваги, людяності). Подякувала кожній виховательці й вихователю, що працюють у закладах дошкільної освіти. Наголосила, що вони виконують неймовірно важку роботу і подякувала їм за людяність, відданість, віру в Україну та внесок у її світле майбутнє.

Активну участь у роботі науково-практичної конференції взяли провідні вчені — академіки НАПН України **С.О. Сисоєва**, **А.М. Богуш**, **І.Д. Бех**, доктори наук **О.Д. Рейпольська**, **О.С. Семенов**, **К.Л. Крутий**; кандидат наук **О.А. Половіна**.

Зокрема, професор кафедри теорії і методики дошкільної освіти Південноукраїнського національного педагогічного університету імені К.Д. Ушинського, доктор педагогічних наук, професор, дійсний член (академік) НАПН України **А.М. Богуш** у своєму виступі наголосила, що становлення України як демократичної держави, входження її в єдиний європейський простір зумовлюють прогресивні зміни у стратегії розвитку національної системи дошкільної освіти. В

умовах глобалізаційних змін на часі модернізація змісту дошкільної освіти, гуманізація її цілей та принципів, переорієнтація на розвиток особистості дитини як основний ресурс, що визначає поступальний рух суспільства.

Дошкільна освіта є самостійною системою, обов'язковим складником освіти в Україні, що гармонійно поєднує сімейне та суспільне виховання. Найпершим суспільним середовищем для дитини стає заклад дошкільної освіти, метою якого є забезпечення гармонійного розвитку

особистості дитини, її фізичного і психічного здоров'я, виховання ціннісного ставлення до природного й соціального довкілля, до самої себе, формування механізмів соціальної адаптації та творчого втілення в умовах життя в товаристві незнайомих дітей і дорослих. Дошкільна освіта як перша самоцінна ланка має гнучко реагувати на сучасні соціокультурні запити, збагачувати знання дитини необхідною якісною інформацією, допомагати їй реалізувати свій природний потенціал, орієнтуватися на загальнолюдські й національні цінності.

Підкреслила, що *Базовий компонент дошкільної освіти (державний стандарт)* має бути побудований відповідно до вікових можливостей дітей на основі компетентнісного підходу, тобто спрямованості освітнього процесу на досягнення соціально закріпленого результату (заданої норми, вимог до розвиненості, навченості та вихованості дитини), що зумовлює необхідність чіткого визначення засвоєння дитиною змісту освітніх ліній (знає, обізнана, розуміє, вміє, усвідомлює, здатна, дотримується, застосовує, виявляє ставлення, оцінює), орієнтує освітян на цілісний і загальний розвиток дитини, підкреслює важливість закладання в дошкільному віці фундаменту для набуття у подальшому спеціальних знань та вмінь (Богущ & Рогачко-Островська, 2022). Увага педагога має бути спрямована на головні лінії розвитку фізичного, психічного та морально-духовного здоров'я, особистісних цінностей як своєрідного внутрішнього стрижня, ціннісної етичної орієнтації з формування навичок практичного життя, емоційної сприйнятливості та сприяння розвитку індивідуальності дитини.

Емоційна гармонія як міжособистісна реальність і чинник розвитку дитини дошкільного віку стали предметом наукової рефлексії у виступі *І.Д. Беха*, директора Інституту проблем виховання НАПН України, доктора психологічних наук, професора, дійсного члена (академіка) НАПН Украї-

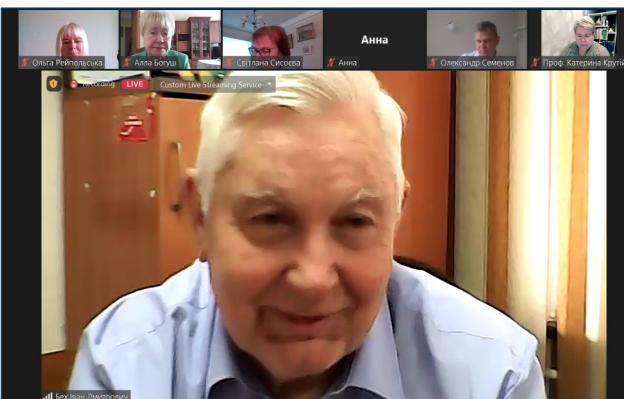
ни. Учений зазначив, що натепер теорія виховання володіє дієвими закономірностями про становлення та вікові особливості дитини дошкільного віку. У цьому зв'язку важливим є те, як дитина відображає довкілля, як вона до нього ставиться і чому у неї така, а не інша поведінка. Нині всім тим, хто серйозно думає про шляхи вдосконалення виховання особистості дитини, ясно, що повноцінна психіка, поза змістовою, яка передбачає подолання труднощів, і в той же час творчою діяльністю та спілкуванням сформуватися не може.

Головним же чинником є необхідність для зростаючої особистості взаємин з іншими людьми. І чим тіснішими й численнішими вони є, тим різнобічнішим буде її становлення і розвиток. Та якими б не були ці взаємини, їхній розвивально-виховний потенціал залежить від вимоги, згідно з якою особистість формується особистістю.

Ці два світи дорослого й дитини перебувають у динамічній залежності, неповторній і в той же час об'єднаній прагненням наповнення своїм не тільки природним, а передусім культурним багатством. Це з боку дорослого, і прагненням душевно розгорнутися до нього, щоб відчутися всю ту особистісну енергію, яку транслює людина, що стоїть поряд — відповідно з боку дитини. Такою обопільною силою, яка об'єднує від самого початку їхню доленосну зустріч, виступає емоційна налаштованість (Інститут проблем виховання НАПН України, 2023b).

Академік наголосив, що глибока емоційна гармонія дає змогу дитині сповна емоційно відчутися й пережити глибоку прихильність і піклування дорослих щодо неї. Основа для її збереження — їхня зацікавленість у всьому, що відбувається в житті дитини. Тут важливими є щира допитливість дорослого до її, нехай ще дрібних і наївних проблем, бажання розуміти, спостерігати за всіма змінами, які відбуваються в душі й свідомості людини, що зростає. Водночас цілком природно, що конкретні форми і прояви цієї емоційної гармонії широко варіюють, залежно від віку й особливо — від індивідуальності дитини.

Підкреслив, що емоційна гармонія не може виникнути сама собою, її необхідно будувати, починаючи з віку немовляти. Коли ми ведемо мову про емоційну гармонію між дітьми й дорослими, то завжди маємо на увазі певний діалог як дієву взаємодію дитини і дорослого між собою. І знову-таки, щоб емоційна гармонія відбулася саме в діалозі, дорослому необхідно спланувати свій шлях до дитини, розгорнути його чітко у

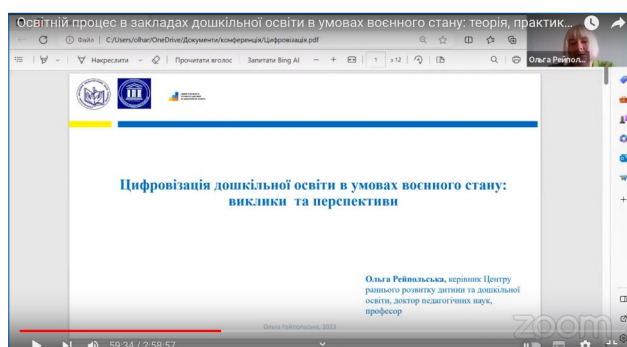
межах дитячого світосприйняття не стільки розумового, скільки почуттєвого. Одним словом, перевтілитися. Лише за цієї умови два світи стають одним дитячим. Але таким, що продуктивно зростає, набуваючи в процесі дорослого керівництва нових емоційних вражень і таких же способів діяння.

Якраз злиття двох індивідуальних звітів дає змогу несуперечливо (в основному з боку дитини) прийняти спільну мету, внутрішньо налаштуватися на неї. Далі дорослому необхідно з'ясувати дитячий досвід (хоча і надзвичайно обмежений), що стосуватиметься успішного досягнення мети, і безумовно розкрити картину спільної мети. Важливо, щоб у цих операційних етапах дитина не була пасивна. Це основне виховне правило. Водночас не варто чекати, що спосіб розмірковування дорослого щодо майбутньої дії збагатиться з дитячим. Адже знову-таки, дитяче бачення цього найближчого майбутнього обмежене загальним розвитком — і розумовим, і емоційно-почуттєвим. Тут важливими є сам факт єднання дитини з дорослим та спрямованість на спільний результат і на емоційно-продуктивний успіх, який неодмінно має бути обрамлений спільним переживанням радості. Саме в цьому радісному стані, який важливо практикувати, і зростає дитина. В іншому разі на неї чатує розчарування, зниження самооцінки і в кінцевому підсумку — відсутність оптимістичної життєвої орієнтації.

Бех І.Д. зробив висновок, що життя дитини у справжньому емоційно піднесеному діалозі зумовлює початково рівність позицій дитини й дорослого, коли зникає його психологічне панування. Від цього дорослим буває важко відмовитися, адже дитина часто діє невміло, не так, як би їм хотілося. Тож вони мусять набратися терпіння на довгі роки збереження емоційної гармонії з дитиною. У цьому сенсі важливою є така кардинальна обставина. Дорослі можуть стати гуманістично орієнтованими володарями душі своєї дитини лише тією мірою, якою їм вдається розбудити у дитині прагнення власних досягнень та розвитку. Тож така спрямованість виховних дій дорослих у загальному підсумку залежить від міри добра, яке вони мусять щоденно випромінювати. Саме тому дорослі, як вихователі, під впливом емоційно-гармонійного спілкування, виконуючи спеціальні дії виховного спрямування, самі значною мірою змінюються у своїх психосоціальних якостях, їхній внутрішній духовний світ

відчутно вдосконалюється. Зрештою, процес виховання на засадах емоційної гармонії, яка поступово має наповнитися й духовною гармонією, неодмінно перетворюється на процес самовиховання. Дорослі, працюючи над власним душевно-духовним та інтелектуальним вдосконаленням, допомагають такому ж вдосконаленню й саморозкриттю своєї дитини.

Керівник Центру раннього розвитку дитини та дошкільної освіти Інституту проблем виховання, доктор педагогічних наук, професор О.Д. Рейпольська наголосила, що війна в Україні, обмежений доступ дітей до закладів дошкільної освіти через безпековий режим, перебування дітей за межами України і необхідність запобігання освітнім втратам, передбачають активний пошук нових шляхів забезпечення якості та доступності дошкільної освіти. Зростання темпів розвитку й застосування цифрових технологій актуалізує необхідність підвищення якості підготовки вихователів закладів дошкільної освіти до їхнього використання в освітньому та вихованому процесах.

Наголосила, що причинами занурення сучасного дошкільника в цифровий простір одночасно як споживача і творця є: повсюдна допитливість, високий рівень пізнавальної активності; можливість використання дітьми інтернету як один з універсальних способів дослідження й пізнання навколишнього середовища; потреба в яскравих зовнішніх враженнях (діти дошкільного віку проявляють підвищений інтерес до всього нового, яскравого, незвичайного, вони найбільше і найшвидше зазнають впливу зовнішнього середовища); потреба в спілкуванні (спілкування — важливий чинник становлення й розвитку особистості дитини, засвоєння нею соціального досвіду); потреба в грі як провідному виді діяльності. Вагомим чинником, що заохочує дітей до цифрового простору, є також пріоритетність гри як провідної діяльності дошкільників.

Серед переваг раннього занурення дошкільника в цифровий простір виділила: раннє введен-

ня дитини в інформаційно-цифровий світ, що сприяє розширенню кола її інтересів, можливостей набуття додаткової обізнаності; забезпечує розвиток цілеспрямованості, кмітливості, уміння структурувати потоки інформації; стимулює розвиток пізнавальних здібностей та уяви; має виховну й освітню спрямованість та здатність викликати інтерес дітей до економіки, соціології, історії, літератури (Рейпольська, 2022).

Наголосила на ризиках раннього занурення дошкільника в цифровий простір, а саме: зняття заборон та обмежень морально-етичного й соціальних планів (зняття табу на насилля, убивство, руйнування; відсутність правових норм, що діють у справжній реальності); переважання інтернет-впливів, збагачених досягненнями у сферах штучного інтелекту та машинного навчання, технологіями створення віртуальної та доповненої реальності, що деформує зорове і слухове сприйняття фрагментів реального світу, негативно впливає на встановлення дітьми причинно-наслідкових зв'язків між явищами, що кардинально відрізняються у віртуальному житті; недостатня розвиненість саморегулятивних механізмів, характерна для дошкільного віку, слабкий вольовий і емоційний контроль, імпульсивність поведінки роблять дітей найбільш вразливими для інформаційних і програмно-технічних загроз; зацікавленість агресивними іграми призводить до того, що діти можуть намагатися застосовувати подібні методи розв'язання проблем у реальному житті; тривале перебування за комп'ютером у статичному положенні викликає порушення кровообігу та провокує застійні явища в організмі дитини, що зі свого боку сприяє виникненню або загостренню захворювань опорно-рухового апарату, шлунково-кишкового тракту, судинним порушенням.

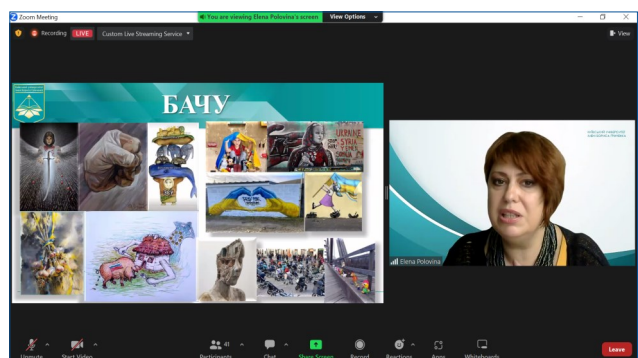
У своєму виступі О.Д. Рейпольська також зазначила, що шляхами безпечного занурення дошкільників у цифровий простір є:

а) розуміння захисту дітей як спільної відповідальності всіх зацікавлених сторін. Державні органи мають унормувати перебування дітей у цифровому середовищі. Для підвищення безпеки дітей потрібно також навчати їх правил поведінки в інтернеті (створення безпечних ніків і паролів для забезпечення конфіденційності); необхідним є створення спеціального робочого середовища з обмеженим списком дозволених сайтів; використовувати інформаційні фільтри, спеціальне програмне забезпечення для контролю ресурсів, що їх відвідують діти, програми батьківського контролю;

б) формування основ цифрової грамотності. Урахування невіддільності цифрового простору від реального життя суспільства вимагає вироблення стратегії і тактики психолого-педагогічного супроводу залучення дітей дошкільного віку до інформаційного середовища. Такий супровід має ґрунтуватися на пріоритеті формування в дітей дошкільного віку ціннісних орієнтацій у площині цифрової освіти. Потрібен додатковий розвиток цифрових навичок та формування грамотності в батьків та освітян з метою допомогти дітям розвинути критичне мислення та вміння оцінки, що дасть їм змогу швидко досліджувати нинішні потоки інформації різної якості;

в) збереження здоров'я дитини в цифровому просторі. Згідно з нормами, визначеними Міністерством охорони здоров'я України, неперервне перебування за комп'ютером упродовж доби для дітей старшого дошкільного віку не повинно перевищувати 30-45 хвилин на тиждень. Важливо узгодити з дитиною правила сімейного користування мережею, донести їхню значущість для фізичної та психічної безпеки дитини (Концепція виховання дітей, 2021).

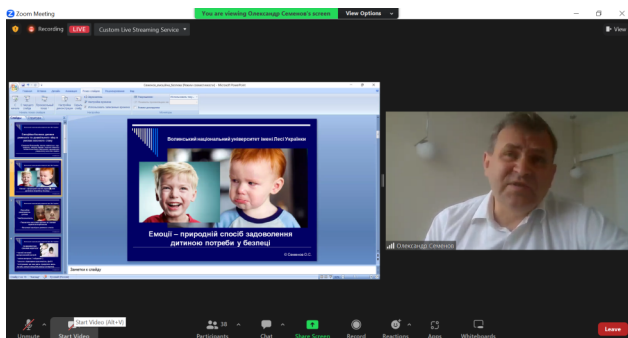
Половіна О.А., завідувач кафедри дошкільної освіти Київського університету імені Бориса Грінченка, кандидат педагогічних наук, доцент, презентувала власні міркування про феномен дитинства в умовах сучасного українського суспільства. Зазначила, що ті процеси і явища, свідками й учасниками яких ми є, оголили проблеми, пов'язані зі ставленням до дітей, до дитинства, партнерською взаємодією з батьками (Половіна, 2021).

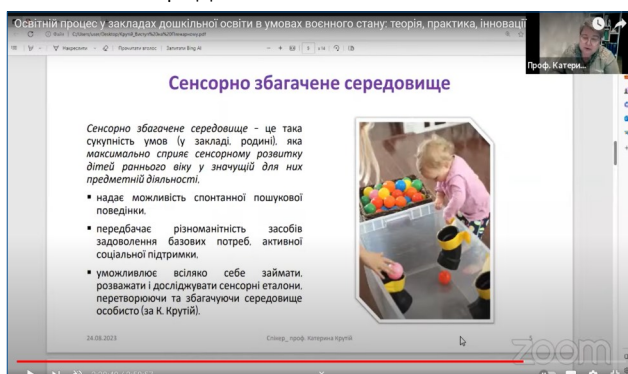
Події, які відбуваються внаслідок війни (швидкі втрати людського ресурсу через смерті людей та дітей, їх депортацію, освітні втрати) сприймаються дитиною через різні види аналізаторів — вона бачить, чує і діє, внаслідок чого в неї формується власне ставлення.

До присутніх звернувся з доповіддю завідувач кафедри загальної педагогіки та дошкільної освіти

ти Волинського національного університету імені Лесі Українки, доктор педагогічних наук, професор **О.С. Семенов**, який наголосив на важливості створення умов для забезпечення емоційної безпеки дітей раннього та дошкільного віку в умовах воєнного стану. У своєму виступі він розкрив основні шляхи та механізми забезпечення емоційної безпеки у дітей раннього та дошкільного віку. Звернув увагу на провідну роль дорослих (батьків та педагогів) у цьому процесі (Семенов, 2022).

Професор кафедри дошкільної освіти Маріупольського державного університету, доктор педагогічних наук, професор **К.Л. Крутий** познайомила присутніх з умовами створення сенсорно збагаченого середовища в групах дітей раннього віку. На думку доповідачки, дитина вже в ранньому дитинстві має бути суб'єктом своєї освіти. Варто враховувати ресурсність і цінність дошкільного дитинства для подальшого розвитку людини (за О.В. Запорожцем). Дитина має отримати досвід активного суб'єктного ставлення до власної освіти, щоб бути готовою в майбутньому до навчання впродовж життя.

Саме в ранньому віці дитина, потрапляючи в нове середовище — групу закладу дошкільної освіти, стикається з проблемами, які не вміє та не може зазвичай самостійно розв'язати: нові вимоги, нове середовище, нове оточення, новий розпорядок дня тощо. З огляду на це вихователь змушений виконувати функції не лише освітні та розвивально-виховні, а часто сприяти успішній

адаптації дитини до умов ЗДО; бути посередником між сім'єю та освітнім закладом; виконувати функції найближчої для дитини людини та ін.

Основним напрямом освітньої діяльності з дітьми раннього віку (до трьох років) є забезпечення їхнього емоційного комфорту під час перебування у закладі, створення сприятливих умов для їх психічного й фізичного розвитку. Особлива увага надається розвитку сенсорних почуттів.

Освітній процес у закладі дошкільної освіти є складним процесом, який передбачає єдність навчання, виховання та розвитку дитини, які мають відбуватися в атмосфері захищеності та психологічного комфорту. Тобто оточення дитини має бути безпечним як щодо гігієни, умов життєдіяльності загалом, так і в морально-психологічному аспекті.

Отже, йдеться про необхідність створення та забезпечення в закладі дошкільної освіти сприятливого освітнього простору як комплексу психолого-педагогічних умов, які забезпечують всебічний розвиток дитини: у просторі здійснюються різноманітні типи і види діяльності, що адекватні потребам і здібностям дітей раннього та дошкільного віку; перевіряються гіпотези, відпрацьовуються зміст, форми, методи і технології сучасної дошкільної освіти; відбувається взаємодія із закладами культури, спорту тощо; сучасне матеріально-технічне оснащення є відповідним до змісту дошкільної освіти.

Переглянути відеозаписи пленарного засідання та роботи п'яти секцій *науково-практичної конференції «Освітній процес в закладах дошкільної освіти в умовах воєнного стану: теорія, практика, інновації»* можна на YouTube-каналі Інституту проблем виховання НАПН України за посиланнями:

- Пленарне засідання (Інститут проблем виховання НАПН України, 2023а).

- **СЕКЦІЯ 1. Діти раннього віку: піклування та освітній розвиток.** Керівники секції: *Рейпольська Ольга Дмитрівна* — завідувач лабораторії дошкільної освіти і виховання, керівник Центру раннього розвитку дитини та дошкільної освіти Інституту проблем виховання НАПН України, доктор педагогічних наук, доцент; *Половіна Олена Анатоліївна* — завідувач кафедри дошкільної освіти факультету педагогічної освіти Київського університету імені Бориса Грінченка, кандидат педагогічних наук, доцент.

Під час роботи секції було актуалізовано питання розвитку дітей раннього віку за інновацій-

ними та авторськими методиками; адаптації дитини раннього віку до умов закладів дошкільної освіти (Інститут проблем виховання НАПН України, 2023с).

• **СЕКЦІЯ 2. Підтримка сім'ї у забезпеченні освітнього розвитку дитини в умовах воєнного стану.** Керівники секції: *Луценко Ірина Олексіївна* — головний науковий співробітник лабораторії дошкільної освіти і виховання Центру раннього розвитку дитини та дошкільної освіти Інституту проблем виховання НАПН України, доктор педагогічних наук, професор; *Товкач Ірина Євгенівна* — старший викладач кафедри дошкільної освіти Українського державного університету імені Михайла Драгоманова, кандидат психологічних наук. Під час роботи секції було обговорено питання психолого-педагогічного супроводу батьків дітей дошкільного віку в умовах воєнного конфлікту; співпраця з батьками у системі дошкільної освіти; педагогічне партнерство вихователів з батьками дошкільників (Інститут проблем виховання НАПН України, 2023d).

• **СЕКЦІЯ 3. Професійна підготовка та підвищення кваліфікації фахівців дошкільної галузі.** Керівники секції: *Цветкова Ганна Георгіївна* — завідувач кафедри педагогіки і психології дошкільної освіти Українського державного університету імені Михайла Драгоманова, доктор педагогічних наук, професор; *Семенов Олександр Сергійович* — завідувач кафедри загальної та дошкільної педагогіки Волинського національного університету імені Лесі Українки, доктор педагогічних наук, професор. Учасники секції обговорили питання, пов'язані з професійною підготовкою та перепідготовкою (підвищенням кваліфікації) фахівців дошкільної галузі (Інститут проблем виховання НАПН України, 2023е).

• **СЕКЦІЯ 4. Упровадження сучасних педагогічних технологій в умовах кризових станів.** Керівники секції: *Михайліченко Микола Васильович* — провідний науковий співробітник лабораторії дошкільної освіти і виховання Центру раннього розвитку дитини та дошкільної освіти Інституту проблем виховання НАПН України, кандидат педагогічних наук, професор; *Луценко Вікторія Олександрівна* — старший науковий співробітник лабораторії дошкільної освіти і виховання Центру раннього розвитку дитини та дошкільної освіти Інституту проблем виховання НАПН України. Учасники секції обговорили питання впровадження сучасних педагогічних технологій, кращих зарубіжних практик в освітній процес закладів

дошкільної освіти в умовах кризових станів в Україні (Інститут проблем виховання НАПН України, 2023f).

• **СЕКЦІЯ 5. Цифровізація як ресурсне забезпечення якості дошкільної освіти.** Керівники секції: *Васильєва Світлана Андріївна* — провідний науковий співробітник лабораторії дошкільної освіти і виховання Центру раннього розвитку дитини та дошкільної освіти Інституту проблем виховання НАПН України, кандидат педагогічних наук; *Ніколаєску Інна Олександрівна* — доцент кафедри дошкільної та спеціальної освіти Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького, доктор педагогічних наук, професор. Під час роботи секції учасники обговорили питання пов'язані із перевагами застосування цифрових технологій в освітньому процесі закладу дошкільної освіти; особливості безпеки дітей дошкільного віку в цифровому середовищі; можливості цифрового простору як засобу розвитку дітей дошкільного віку (Інститут проблем виховання НАПН України, 2023g).

Плідна наукова дискусія учасників науково-практичної конференції сприяла не лише глибшому розумінню проблематики дошкільної освіти в умовах воєнного стану, а й утвердженню консолідованої позиції, що вітчизняна дошкільна освіта потребує модернізації відповідно до викликів часу. Це можливо за умов об'єднання зусиль вчених НАПН України, фахівців МОН України, Комітету Верховної Ради України з питань освіти, науки та інновацій, викладачів закладів вищої освіти, вихователів закладів дошкільної освіти, громадських організацій.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

- Богуш, А.М., & Рогачко-Островська, М.С. (2022). Методологічна парадигма професійної підготовки майбутніх вихователів-методистів в умовах магістратури. У А.М. Богуш, Л.І. Березовська, & Ю.А. Руденко (Ред.), *Психолого-педагогічний супровід підготовки майбутніх фахівців у закладах вищої освіти: зб. наукових праць за матеріалами міжнародної науково-практичної конференції «Психолого-педагогічний супровід підготовки майбутніх фахівців у закладах вищої освіти», присвяченої 205-річчю Університету Ушинського* (с. 11-14). Одеса: ФОП Бондаренко М.О. <http://dspace.pdpu.edu.ua/handle/123456789/15199>
- Інститут проблем виховання НАПН України. (2023а, 15 вересня). *Пленарне засідання науково-практичної конференції* [Відео]. YouTube. <https://youtu.be/watch?v=mQSAD-wrSa4&t=56s>
- Інститут проблем виховання НАПН України. (2023b, 19 вересня). *Емоційна гармонія як міжособистісна реальність і фактор розвитку дитини дошкіль-*

- ника [Відео]. YouTube. https://youtu.be/watch?v=VHtZA_aC7M&t=8s
- Інститут проблем виховання НАПН України. (2023с, 22 вересня). *Діти раннього віку: піклування та освітній розвиток* [Відео]. YouTube. <https://youtu.be/watch?v=tzJZqkHrLZA>
- Інститут проблем виховання НАПН України. (2023d, 22 вересня). *Підтримка сім'ї у забезпеченні освітнього розвитку дитини в умовах воєнного стану* [Відео]. YouTube. https://youtu.be/watch?v=mUlfhkt5j_M
- Інститут проблем виховання НАПН України. (2023е, 15 вересня). *Професійна підготовка та підвищення кваліфікації фахівців дошкільної галузі* [Відео]. YouTube. <https://youtu.be/watch?v=XFUn93jDorE>
- Інститут проблем виховання НАПН України. (2023f, 15 вересня). *Упровадження сучасних педагогічних технологій в умовах кризових станів* [Відео]. YouTube. https://youtu.be/watch?v=zzH_PKLMx7g
- Інститут проблем виховання НАПН України. (2023g, 22 вересня). *Цифровізація як ресурсне забезпечення якості дошкільної освіти* [Відео]. YouTube. <https://youtu.be/watch?v=6KtNbM3zRoA>
- Концепція виховання дітей та молоді в цифровому просторі* (2021). Київ: Національна академія педагогічних наук України. (с.14-15). <https://ipv.org.ua/wp-content/uploads/2021/08/Kontseptsia-vykhovannia-ditey-ta-molodi-v-tsyfrovomu-prostori.pdf>
- Половіна, О.А. (2021). Особливості змісту освітнього напрямку «Дитина у світі мистецтва» У О.Г. Косенчук, І.М. Новик, О.А. Венгеловська, & Л.В. Куземко (Упоряд.). *Державний стандарт дошкільної освіти: особливості впровадження*: метод. посібник. (с.45-51). Харків: Вид-во «Ранок».
- Рейпольська, О.Д. (2022). Можливості застосування інформаційно-комунікаційних технологій для забезпечення якості освітнього процесу ЗДО. У О. Рейпольська, О. Брежнева, І. Луценко, В. Рагозіна, & С. Васильєва (ред.). *Освітній процес в закладах дошкільної освіти в умовах воєнного стану: теорія, практика, інновації*: зб. матеріалів конференції 16 червня 2022 р. (с. 247-253). Київ. <https://ipv.org.ua/wp-content/uploads/2022/12/Zbirnyk.pdf>
- Семенов, О.С. (2022). Емоційна безпека дитини раннього та дошкільного віку в умовах воєнного стану У О. Рейпольська, О. Брежнева, І. Луценко, В. Рагозіна, & С. Васильєва (ред.). *Освітній процес в закладах дошкільної освіти в умовах воєнного стану: теорія, практика, інновації*: зб. матеріалів конференції 16 червня 2022 р. (с. 216-220). Київ. <https://ipv.org.ua/wp-content/uploads/2022/12/Zbirnyk.pdf>

EDUCATIONAL PROCESS IN PRESCHOOL INSTITUTIONS UNDER MARITAL LAW: THEORY, PRACTICE, INNOVATIONS

Svitlana Sysioieva

DSc in Pedagogy, Professor, Full Member (Academician) of NAES of Ukraine, Academician Secretary of the Division of Philosophy of Education, General and Preschool Pedagogy, National Academy of Educational Sciences of Ukraine, Kyiv, Ukraine

Olha Reipolska

DSc in Pedagogy, Professor, Head of the Preschool Education Laboratory, Head of the Centre for Early Childhood Development and Preschool Education, Institute of Problems on Education of the National Academy of Educational Sciences of Ukraine, Kyiv, Ukraine

Abstract. *The article highlights the results of the All-Ukrainian scientific and practical conference "Educational Process in Preschool Institutions under Martial Law: Theory, Practice, Innovations", which was held in accordance with the work plan of the National Academy of Educational Sciences of Ukraine within the framework of Ukrainian Preschool Week on September 15, 2023 and dedicated to the Day of Preschool Education Workers.*

The purpose of the conference was to discuss strategic issues of organizing the educational process in preschool institutions under martial law. The main areas of work were as follows: early childhood care and educational development; family support in ensuring the educational development of a child under martial law; professional training and advanced training of preschool specialists; introduction of modern pedagogical technologies in crisis conditions; digitalization as a resource for the quality of preschool education.

The conference was co-organized by Lesya Ukrainka Volyn National University, Faculty of Pedagogical Education of Borys Grinchenko Kyiv University, and Mykhailo Drahomanov Ukrainian State University. Among the participants of the event were leading scientists, teachers of HEIs, and representatives of preschool education.

Keywords: *preschool education; care and educational development; preschool institutions; martial law conditions; family support; child's educational development; professional training; modern pedagogical technologies; crisis conditions; modern educational environment; system of child's value orientations; digitization of preschool education.*

Дата публікації: 7 жовтня 2023 р.